

קביעת יום הודיה לאחר מלחמת ששת הימים

מנהג ישראל מדור דור לקבוע יום שמחה והודיה על הצלתם ופדות נפשם מההמנים שבכל דור ודור שעמדו עליהם לכלותם, וכמו כן אחר ההצלה מאיזה מאורע שבא משמים שלא בידי אדם שהיה עלול לקפח נפשות. אחר קדמם את פני הרעה מקדם בתשובה תפלה וצדקה.

דבר זה, חוץ מאשר השכל מחייבו, שורשו פתוח כבר בדברי חז"ל אשר ברוח קדשם מיד הקב"ה עליהם השכיל, קבעו כבר ברכות, כברכת הגומל וברכת שעשה נס במקום הזה, בגדריהם ופרטיהם. וכמו כן מצינו אף חיוב לעשות יום טוב כשנענו על צרת הגשמים, וסדר מיוחד של ברכות ואמירת הלל הגדול, והדבר בא בפירוט בגמרא תענית ובראשונים ובטוש"ע.

כל זה כמובן בא להמחיש ולקבוע בלבנו את עיקר אמונתנו הקדושה, ויסוד כל התורה כולה, שהכל הוא בהשגחה פרטית מלמעלה יתב"ש, ושאין אדם נוקף אצבעו מעצמו, וכדברי הרמב"ן (בסוף פרשת בא), שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ביחיד בין ברבים וכו'. ועל יסוד זה נקבעו כאמור תמיד בקהילות ישראל ימי שמחה והודיה על הנסים שקרו בהן, והם נקבעו על ידי הגאונים שהיו בקהילות ההם בכל דור ודור. כמובן שסדרו של יום כזה לא היה אחיד. היו שהוסיפו מזמורים כהלל הגדול או הלל המצרי, תפלת נשמת, שיר היחוד או מזמורים אחרים. אך הצד השווה שבכולם היה שנאסרו בהספד ותענית, והשמטת התחנון, וכמו כן בקיום סעודת מצוה באותו יום.

בפוסקים האחרונים נמצאים דיונים בקשר לפרטי הדינים של יום כזה, ואין כאן המקום לפרטם ולעמוד עליהם. נזכיר רק את דברי האבן עזרא על פסוק וביום שמחתכם ששבתם מארץ אויב או ניצחתם האויב הבא עליכם וקבעתם יום שמחה כימי פורים וכו'. את דברי החיד"א שבסוף ספרו (בקשר לפורים הפרטי שלו) פסק, שסעודה זו נקראת סעודת מצוה, ואת דברי החת"ס, בשו"ת אורח חיים סי' רח, 'אבל לעשות שום זכר קצת ולכלל הפחות לאסרו בהספד ותענית הוא דאורייתא, ובסי'

קסג, 'דמצוה נמי עבדי לקבוע יום מועד לעצמם ביום שנעשה להם נס'. ובסי' קצא, 'מיהו נראה דהיינו דוקא ממיתה לחיים'. ימי שמחה והודיה אלו נקראו בשם המושאל פורים, בצירוף שם הקהילה שבה קרה הנס או בצירוף שם הצורך שהובס ונחל מפלה.

ידועים לנו כיום כיותר משמונים ימי פורים כאלה, שקויימו בקרב קהילות ישראל. נציין כאן רק שנים מהם ממקורם הראשון, פורים פרנק-פורט, בספר יוסף אומץ סי' תתשט, 'כ' אדר הראשון קבענו אז למשתה ולשמחה ושלא לומר תחינות בשחרית רק למנצח ויקרא שמו בישראל פורים וינצענץ על שם דברי הנסים שנעשו בערב יום ההוא... לכן קבענו היום שאחריו למשתה ושמחה דוגמת ימי הפורים'.

פורים טבריה, בספר טבור הארץ להגר"ם קליערס ז"ל עמוד סט, 'ואז הלכו עם בני ישראל לבית הכנסת בששון ובשמחה וקם הרב ז"ל (הוא הגאון ר' חיים אבואלפיה ז"ל)... בירך הגומל בלשון רבים וצוה להם שיענו אמנן לצאת י"ח, ואח"כ גמרו את ההלל וקראו הלל הגדול עם נשמת כל חי עד סוף ישתבת, ושוררו בקול זמרה ונעים כבחגים ובמועדי, ועשו אותו יום משתה ושמחה, קבלו כל אנשי טבריא עליהם ועל זרעם בהסכמת הרב נר"ו להיות עושים ביום ד' בחודש כסלו בכל שנה ושנה יום משתה ושמחה כיום פורים, על הנסים ועל הנפלאות אשר עשה... והוציאם ממות לחיים'. ושם בעמוד עא, 'וביום שבת קדש... קראו את ההלל כבראשונה וקבלו עליהם ועל זרעם לעשות יום משתה ושמחה ביום ז' לחדש אלול'.

הבאנו שתי דוגמאות מימי הפורים הרבים שהיו נהוגים בקהילות ומימי הפורים של יחידים יש לציין את יומו של הרמב"ם, כפי המובא בספר חרדים (מצות התשובה פרק ב), '...יצאתי מן הים בשלום ובאתי לעכו... ויום זה נדרתי שיהא יום ששון ושמחה ומשתה ומתנות לאביונים אני וביתי עד סוף כל הדורות'. וכמו כן את הפורים של החיי אדם כפי המובא בסוף ספרו.

ימי החרדה שעברו עלינו אשתקד, הנסים הגדולים והישועה הגדולה שבאה לנו שניצלנו ממות בטוח לחיים, בעקבות התפלות והתחנונים, סליחות ותהלים ותעניות שקויימו בארץ וברחבי העולם יומם ולילה, מחייבים בהחלט קביעת יום הודיה ושמחה בכל שנה ושנה לזכר ניסי הקב"ה ונפלאותיו, וכפי מנהג ישראל זה מדור דור. אם נבדוק את כל הנסים שבעקבותם קיימו ימי הפורים האלה לא נפריז אם נקבע, שבערך הנסים שקרו לנו הרי הנסים ההם הם באמת כ'משחק פורים' לעומתם, ואעפ"כ נקבעו לזכרם ימי הודיה ושמחה. דוגמא אחת מני רבות, פורים פרנקפורט נקבע אחרי שהיה חשש שפורעים יערכו פוגרום ביהודי המ-קום ביום מסויים, כיון שעבר היום והפוגרום לא נערך קבעו את יום

הפורים. פורים זה נשמר וקויים ע"י החתם סופר זצ"ל גם בהיותו כבר בפרשבורג, כמובא במנהגיו, היות והיה יליד אותה העיר, אף שנולד יותר ממאה שנה לאחר קיום המאורע שם. ומתעוררת השאלה, היש איזו השוואה בין המאורע ההוא, שמי יודע אם בכלל היה חשש מבוסס לפוגרום, ואם הגויים בכלל חשבו על זה, למאורעות והנסים שקרו לנו, אחרי שצוררנו איימו בגלוי קבל כל העולם כולו ועל גלי האתר בהשמדה טוטאלית עד היהודי האחרון, ובסוף הובסו תוך כמה ימים אחרי הכנות שערכו אולי כעשרים שנה ליום זה שקיוו לו.

לתומנו חשבנו שבקביעת יום פורים כזה יהיו כל רבנינו וגדולינו מהקצה עד הקצה תמימי דעה ומעש, כי הגזירה היתה על כולם וכולם היו באותו נס. לא נאמין לאפשרות שקיימים כאלה שהישלו את עצמם שאם יראו לרוצחים הפראים את תעודת הזהות שלהם, שהנם שייכים לחוג זה או אחר היו ניצולים ממות. עדיין לא קיימים טפשים כאלה בתוך עמנו החכם ונבון. לכן מה גדולה התמיהה שאף אשתקד בשנה הראשונה סמוך לנסים והנפלאות לא מצאו הרבה רבנים שום צורך להורות לקהל הרחב על סדר מיוחד של הודיה ושמחה, שקיומו בשנה הראשונה הוא לכל הדיעות חיוב יותר גדול מאשר בשנים הבאות וחוץ מהוראת הרבנות הראשית שהורתה תיכף לאחר הישועה, לקרא את ההלל, שחיובו על כל פנים בשנה הראשונה, הוא דין גמור מקבלת הנביאים, לא פורסמה שום הוראה מרבנים אחרים לקהל הרחב. אמנם רוב רובו של הקהל קרא את ההלל או אמר דברי הודיה אחרים, בהוראת רבני בתי הכנסת שבכל אתר, ואף סעודות מצוה והודיה נערכו, אך למרבה הצער והתמהון יש גם לקבוע כי מספר לא מבוטל של בתי כנסיות נשאר אשתקד ללא מלה אחת של תודה וזמרה וללא הוספה אף קטנטנה בסדר התפלה, עקב שתיקת רבנים מסויימים, כאילו לא להם נגע כל הדבר. שוב חשבנו לתומנו לאיך גיסא כי בשנה הראשונה סמוך להפתעות הגדולות, אולי עדיין לא התאוששו גורמים וחוגים מסויימים ולא הספיק אולי הזמן לתיכנון וקביעת הדבר, ואח"כ אחר שעבר איזה זמן אולי סברו שאין כבר טעם לזה. אבל לשנה הבאה בודאי יהיו כולם מאוחדים בדבר זה של קביעת יום הודיה, כי הרי שנה שלימה בודאי מספיקה לתיכנון וקביעת הדבר. ומה קרה למעשה, רק הרבנות הראשית פירסמה והודיעה על קביעת יום הודיה על פרטי הדברים שינהגו בו, כפי דעת הרבנים הראשיים. ומשאר הגדולים שליט"א השוכנים בארצנו הקדושה לא יצאה שום הוראה והנהגה בענין זה, אדרבה פורסמו מודעות מכמה וכמה גדולים ורבנים מה לא לעשות ומה לא לומר. אבל שום דבר חיובי לא פורסם מהם. לא נשמע קולם של מועצת גדולי התורה, ראשי הישיבות, ועד הרבנים של אגוד"י ובית דין הצדק של העדה החרדית שכאמור כולם

בלי יוצא מן הכלל היו באותו הנס. כולם היו מיועדים ח"ו להשמדה טוטאלית באכזריות כדוגמת כבשני אושוויץ ומיידאנק. הקהל הרחב תמימי וישרי דרך וכמו כן חלק גדול מאד של גדולי תורה שאין לנקוב בשמותם מבלי נטילת רשות, כאילו שלא רגילים לפרסם בעצמם את דעתם בפומבי, עמדו ועומדים תמהים לנוכח תופעה זו של אי קיום מנהג ישראל מדור דור, שאין לו כל הסבר הגיוני. ואמנם קיים גם השנה יום זה על ידי הקהל הרחב ברובו בצורה זו או אחרת למרות הכל.

הדבר גרם רק לאבסורד. כמעט מזועזע, יותר מאשר מצחיק, שמידת חרדיותו ויראת השמים של אדם שתמיד נקבעה בעיני ההמון על ידי ריבוי תפילות, ברכות, ואמירת תהילים, נמדדה אשתקד ובשנה זו על ידי אלה שרואים הכל בראי עקום, באופן הפוך ממש. אלה שמשום מה לא הביעו שבח ותודה לבורא ית"ש אף במלה אחת, הם הם החרדים ביותר. ואלה שהודו כן נצרכים לבדיקה.

מה גדול הכאב שמדברים על הפחת רוח אמונה ההתעוררות דתית עקב נסי ששת הימים, בקרב חוגים רחבים שהתרחקו מאמונת אומן, ולא מרגישים אלה המתנגדים בלי כל סיבה הגיונית או נשאר אדישים ל-קביעת יום הודיה, שעל ידי זה הם מדכאים, ואף אם שלא במתכוין, כל רגש של התפעלות מהנסים שקרו לנו, וגורמים בזה את ההיפך מהפחת רוח אמונה והתעוררות דתית.

כמו כן גדולה התמיהה אודות שתי מודעות שנתפרסמו לפני כשבועיים בהמודיע מרבני חוץ לארץ, שטרחו להביע את דעתם לדרי קודש שעל גופם קרה הנס, כי אסור לבדות מנהגים ותגים חדשים מטעמים הלכו-תיים. איך אפשר לקרוא למנהג ישראל בכל דור ודור בשם בדיית חג ומנהג חדשים. האם נעלמו מהם כל ימי הפורים שהונהגו בקהילות ואשר ספרי המנהגים וספרי התולדות מלאים מהם. לזכותם יאמר שאותה יד נעלמה שטרחה לקבץ חתימותיהם מדי כנפות הארץ השתוללה להט-עותם, כאילו יש בדעת מי שהוא לקבוע כאן חג חדש באיסור ל"ט מלאכות עם או בלי היתר של אוכל נפש והוצאה מרשות לרשות, בשעה שדבר זה לא עלה על לב אף אחד. הרבנות הראשית רק קבעה את היום הזה על יסוד של ימי הפורים של הקהילות הידועים לנו ובדוגמתן. וגם קריאת ההלל בכל שנה באותו יום יש בו יסוד גדול בהלכה שלא כאן המקום לדבר על זה. ואם נקבעו על ידה איזה פרטים שמבחינה הלכותית אין להסכים עליהם, כגון הברכה על ההלל, שמחמת הספק בדיעות הפוסקים אי אפשר בשום אופן לברך, וכמו כן בביטול דיני הספירה באותו יום, הרי הגורם לזה היה רק אי ההידברות בין כל החוגים התורניים לפני זה בקשר ליום זה.

למעשה, לשנים הבאות, נחוצה כעת הידברות בין כל החוגים התורניים

קביעת יום הודיה לאחר מלחמת ששת הימים

בארצנו הקדושה, בכדי להגיע לקביעה אחידה של צורת היום ותאריכו. יש המערערים מטעמים אשר להם, גם על תאריך היום שנקבע. אדרבא, אין כל הכרח שיום זה יקבע דוקא בכ"ח באייר. אפשר לקבעו ביום הסיום ממש שהיה בב' סיון. ישנם גם גדולי תורה המציעים לקבעו ביום ר"ח סיון. קביעה זו תסיר ממילא גם כמה וכמה פקפוקים הלכותיים של המחמירים ביותר בביטול כל שהוא של דיני הספירה, ועוד תסיר כמה פקפוקים שאין כאן המקום לעמוד עליהם.

כפי הצעתנו צריך יום זה להתבטא, באי אמירת תחנון כפי שהיה נהוג בכל הקהילות ביום כזה, ואמירת הלל שלם בלי ברכה אחר התפלה ממש לשם שינוי והיכר, וכפסק החיד"א בחיים שאל, איסור הספר ותענית, וקביעת סעודת מצוה באותו יום, אין בזה שום פגיעה בדיני הספירה, אין מן הצורך להתיר תספורת וגילוח לאלה שנוהגים איסור גם מל"ג בעומר. סעודת מצוה מותרת בימי הספירה, גם איסור שירה וזמרה לא מצאנו בפוסקים. ואין מן הצורך להתיר ריקודים שנאסרו בימי הספירה לפי הפוסקים האחרונים גם במסיבות של תנאים וכדומה. ובצורה זו אנו יוצאים ידי הכל מבלי לפגוע בשום מנהג ובלי כל חשש איסור.

ההידברות בין כל החוגים שהיו באותו נס, היא הכרחית בענין זה, ומאיךך ההשתקה והדיכוי של כל צליל הבעת שבח ותודה היא בגדר משגה חמור מאד.